

Urban Ecological Research Open Access

ORIGINAL ARTICLE

Assessing the Qualitative Components Affecting the Security of Urban Pathways, Case study: Central Passageways of Hamedan City

Somayeh Hatefi Shojae

PhD, Department of Architecture,
Central Tehran Branch, Islamic
Azad University, Tehran, Iran.

Correspondence

Somayeh Hatefi Shojae

Email:

Somayeh.hatefishogae@srbiau.ac.ir

How to cite

Hatefi Shojae, S. (2023). Assessing the Qualitative Components Affecting the Security of Urban Pathways, Case study: Central Passageways of Hamedan City. *Urban Ecological Research*, 12(39), 83-98.

ABSTRACT

The purpose of this study was to assess the qualitative components affecting the security of urban thoroughfares in the central roads of Hamedan and the method for so doing was descriptive-analytical. A researcher-made questionnaire was used to collect research data. The reliability of the instrument was confirmed by Cronbach's alpha test with a coefficient of 0.74. The statistical population was shopkeepers and passers-by in the area. Due to the uncertainty of the number of the study population, 384 people were determined as the sample size using the Cochran uncertain statistical population formula. The study of security in the streets of Hamadan is a subject that has no background and its results are complementary to the previous studies that Izadi and Haghi have dealt with in Imam Square of Hamadan. The results showed that Bouali Street has the highest security compared to the other five passages. In this street, activity and land use with 0.87 operating load was the highest position. Other streets in terms of security conditions were Shariati Street (activity and land use with 0.72), Takhti Street (activity and land use with 0.66), Babataher Street (activity and land use with 0.63), Shohada Street (role of social supervision with 0.48) and Ekbatan Street (role of readability with 0.42). The results indicated that the factor of activity and land use had the greatest impact on the security of urban roads in Hamedan.

KEYWORDS

Qualitative Components, Security of Urban Pathways, Environmental Quality, Hamedan.

نشریه علمی

پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری

«مقاله پژوهشی»

سنجش مؤلفه‌های کیفی مؤثر بر امنیت معابر شهری، مطالعه موردی: معابر مرکزی شهر همدان

سمیه هاتفی شجاع

چکیده

هدف از مطالعه حاضر سنجش مؤلفه‌های کیفی مؤثر بر امنیت معابر شهری در معابر مرکزی شهر همدان و روش آن توصیفی-تحلیلی بوده است. جهت گردآوری داده‌های تحقیق از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید. پایایی ابزار از طریق آزمون آلفای کرونباخ با ضریب ۰/۷۴ مورد تأیید قرار گرفت. جامعه آماری مغازه‌داران و عابریان حاضر در محدوده بودند که با توجه نامعین بودن تعداد جامعه موردبررسی با استفاده از فرمول جامعه آماری نامعین کوکران ۳۸۴ نفر به‌عنوان حجم نمونه تعیین گردید. بررسی امنیت معابر شهر همدان موضوعی است که پیشینه‌ای ندارد و نتایج آن مکمل مطالعات پیشین می‌باشد که ایزدی و حقی در میدان امام شهر همدان به آن پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که خیابان بوعلی بیش‌ترین امنیت را نسبت به پنج معبر دیگر دارد. در این خیابان فعالیت و کاربری زمین با داشتن ۰/۸۷ بارعاملی بالاترین جایگاه را به خود اختصاص داد. سایر خیابان‌های از نظر شرایط امنیتی عبارت بودند از خیابان شریعتی (فعالیت و کاربری زمین با دارا بودن ۰/۷۲)، خیابان تختی (فعالیت و کاربری زمین با ۰/۶۶)، خیابان باباطاهر (فعالیت و کاربری زمین با دارا بودن ۰/۶۳)، خیابان شهدا (نقش نظارت اجتماعی با دارا بودن ۰/۴۸) و خیابان اکباتان (نقش خوانایی با دارا بودن ۰/۴۲). نتیجه بررسی نشان داد که عامل فعالیت و کاربری زمین بیش‌ترین تأثیرگذاری را بر امنیت معابر شهری همدان دارد.

واژه‌های کلیدی

مؤلفه‌های کیفی، امنیت معابر شهری، کیفیت محیط، همدان.

دکتری، گروه معماری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:

سمیه هاتفی شجاع

رایانامه:

Somayeh.hatefishogae@srbiau.ac.ir

استناد به این مقاله:

هاتفی شجاع، سمیه (۱۴۰۲). سنجش مؤلفه‌های کیفی مؤثر بر امنیت معابر شهری، مطالعه موردی: معابر مرکزی شهر همدان. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۴(۱)، ۸۳-۹۸.

۸۳-۹۸

مقدمه

افزایش امنیت در شهرها، افزون بر مزایای ظاهری چون تقویت هویت، سرزندگی، کارایی و زیبایی فضا، این مزیت را دارد که مردم در فضای ایمن حضور مؤثرتری دارند و زندگی، فعالیت، سرمایه‌گذاری و کسب‌وکار رونق بیشتری می‌گیرد و در نتیجه از نظر مالی و اقتصادی شاهد رشد افزون‌تری خواهیم بود و برعکس فضاهای ناامن دافع مردم و سرمایه‌گذاران خواهد بود (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۹). فضاهای عمومی شهری به‌عنوان قانونی که اقشار مختلف مردم در آن حضور می‌یابند، نیازمند طراحی آگاهانه هستند، به‌نحوی که رضایت مخاطبان را جلب نماید.

یکی از معیارهای فراهم نمودن آسایش شهروندان در چنین فضاهایی، ارتقای امنیت محیطی است (ایزدی و حقی، ۱۳۹۴: ۶). احساس امنیت در فضاهای شهری یکی از مهم‌ترین شاخص‌های کیفیت فضا محسوب می‌شود و به‌رغم این که مسئله امنیت در هر جامعه‌ای یک مقوله پیچیده و دارای ابعاد متنوع و متعدد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است، در تأمین این نیاز نمی‌بایست از نقش و تأثیر عوامل محیطی غافل شد. در گذشته به دلیل انباشت ثروت در شهرها، تجاوزات و حملاتی از خارج شهر و سرزمین شکل می‌گرفت و برای مقابله با آن اقداماتی که عموماً شکلی کالبدی به خود داشت، صورت می‌پذیرفت. ولی در شهرهای امروزی، عوامل مختلف شهری (فضاهای متروکه و بایر و کاربری‌های ناسازگار شهری) که زمینه را برای حضور و زندگی افراد شرور ایجاد نموده است، باعث ناامنی می‌شود. با توجه به گسترده‌ی شهرنشینی و رواج ناامنی‌های اجتماعی در شهرها، مطالعه موضوع امنیت و راهکارهای تقویت آن ضرورت یافته است.

همانند اغلب شهرهای دنیا، خیابان‌های اصلی شهر همدان نیز به دلیل موقعیت قرارگیری آن‌ها در مرکز شهر و حوالی میدان امام خمینی با طیف وسیعی از مخاطبان و کاربری‌ها و فعالیت‌های مختلف روبرو می‌باشند و به دلیل ویژگی‌هایی مانند حضور کاربری‌های ناهماهنگ، تراکم جمعیتی بالا، فرسودگی و فشردگی بیش از حد بافت و گسیختگی کالبدی دارای مشکلاتی نظیر پایین بودن وضعیت امنیت شهری و وجود احساس ناامنی در بین ساکنان بوده و از طرف دیگر، بررسی ابعاد کالبدی، فضایی و کیفی این خیابان‌ها نشان می‌دهد از نظر سرزندگی، پویایی فضایی و امنیت شباهتی به یکدیگر ندارند.

محدوده مورد مطالعه میدان مرکزی شهر همدان و شش خیابان شعاعی منشعب از آن می‌باشد. کارل فریش طراح ساختار شعاعی اولیه این شهر است که بر این اساس خیابان‌های مدرن در بافت قدیمی شهر همدان در محدوده زمانی خاص شکل گرفته است (ایزدی، ۱۳۹۴: ۱۷). این خیابان‌ها از جمله خیابان‌های اصلی و پرتردد تجاری، خدماتی و درمانی شهر همدان هستند. این پژوهش باهدف ارتقای کیفیت معابر شهر همدان در راستای افزایش امنیت محیطی بر آن است تا با ارزیابی کیفیت طراحی فضاهای شهری این محدوده و شناخت نقش عوامل محیطی و کالبدی با تبیین مؤلفه‌های کیفی مؤثر در ایجاد امنیت، دلایل عدم تشابه امنیت در شش خیابان را مورد بررسی قرار دهد. بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش این است که: مؤلفه‌های کیفی مؤثر بر امنیت معابر شهری در معابر مرکزی شهر همدان کدامند.

مبانی نظری

چارچوب نظری

امنیت

امنیت یکی از عوامل ارتقای کیفیت در عرصه فضاهای شهری است. طراحی مطلوب و بهینه فضاهای ساخته شده، منجر به کاهش جرم و افزایش کیفیت فضای شهری خواهد شد. یک فضای شهری امن، فعالیت‌های مناسب را تشویق و فعالیت‌های نامناسب را تهدید می‌کند. از این‌رو، می‌توان عنوان نمود که فضاهای شهری و نوع آن‌ها از جمله عواملی هستند که در میزان وقوع جرم و خشونت در شهر تأثیرگذار می‌باشند. این در حالی است که با افزایش حضور و نظارت شهروندان، سطح تعاملات اجتماعی در این فضاها افزایش یافته و امنیت نیز به محیط تزریق خواهد شد (خضیری عفرای و همکاران، ۱۳۹۴).

امنیت را می‌توان در دو بعد ذهنی و عینی اندازه‌گیری کرد. در مفهوم عینی، اندازه‌گیری فقدان تهدید علیه ارزش‌ها است و در مفهوم ذهنی، فقدان احساس ترس از این که چنین ارزش‌هایی مورد حمله قرار خواهد گرفت. پیوند ارزش‌های اجتماعی با واژه امنیت بر اهمیت هر چه بیش‌تر این موضوع افزوده و دانشمندان اجتماعی بر این باورند که هیچ چیز به اندازه کم‌رنگ شدن ارزش‌ها، جامعه را تهدید نمی‌کند (یوسفی، ۱۳۹۳: ۱۱۵). بر این اساس، در مطالعات و پژوهش‌های شهری، همواره امنیت به‌عنوان یکی از معیارهای اصلی کیفیت و از شاخص‌های مهم سنجش کیفیت زندگی شهری

زمینه‌های پیشگیری از آن و برخورد مؤثر با آن برخوردار است (Sherman, 1988). در سطح فردی احساس امنیت در یک جامعه به احساس روانی شهروندان از میزان یا عدم وجود جرم در آن جامعه بر می‌گردد و هر چه میزان فراوانی جرم بالاتر است احساس امنیت پایین‌تر است، ولی این احساس ناامنی صرفاً منبعث از عدم وجود امنیت در یک جامعه نخواهد بود. ممکن است در یک جامعه امنیت وجود داشته است، لیکن شهروندان در آن احساس امنیت نداشته‌اند و بالعکس (کلاهیچیان، ۱۳۹۳).

امنیت فضاهای شهری

از جنبه اجتماعی می‌توان شهر را به‌عنوان چارچوب خاصی در راستای خلق فرصت‌های متمایز برای زندگی مشترک معنا کرد، به‌واسطه اشکال غیرمستقیم پیوند معاشرت و تعاملات، شخصیت شهروندان کثیرالوجه می‌گردد. همچنین گروه‌ها دارای تأثیر مستقیم بر طرح شهر هستند و این یکی از معضلات بر سر پیوندهای اجتماعی است (مامفورد، ۱۳۸۳). پژوهشگران در چارچوب واقع‌بینانه‌ای امنیت را در واژه‌های سیاسی و انتظامی تعریف کرده‌اند و به‌طور کلی بیش‌تر آن را به معنی حمایت از ارزش‌ها و مقابله با خطرها و دشمن می‌دانند (Brownlow, 2004).

بعضی از معیارهای شهرسازی در تأمین امنیت یک فضا، اختصاص به جنسیت و سن و غیره ندارند و برای کل جامعه کاربرد خواهند داشت. نظیر ملاک‌های طراحی یک فضای امن شهری (روشنایی مناسب، حس دیده شدن و شنیده شدن و مراقبت‌های عمومی، دسترسی به کمک و دید کافی و خوانایی محیط و نگهداری و جلوگیری از تخریب و وندالیسم. امنیت نیاز شهروندان ساکن شهرهاست و این نیازها، همان‌گونه که مازلو^۲ می‌گوید، حالت کاملاً سلسله مراتبی دارند؛ یعنی پس از نیازهای فیزیولوژیک در قاعده هرم، نیاز به امنیت و پس از آن سایر نیازها قرار دارد (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۲).

برخی مکان‌ها به دلیل ساختار کالبدی خاص امکان و فرصت بیش‌تری برای وقوع جرم را به مجرمان می‌دهند. در نقطه مقابل برخی مکان‌ها مانع و بازدارنده فرصت‌های مجرمانه هستند و همین امر موجب می‌شود تا بزه‌کاران در انتخاب محل جرم خود، به دنبال مناسب‌ترین فرصت و شرایط مکانی برای ارتکاب عمل مجرمانه باشند (Dias, 2007).

مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است و امروزه معیار امنیت ساکنان شهر با عدم هراس و اضطراب آن‌ها از تأسیسات، راه‌ها، ساختمان‌ها، اتفاقات غیرمترقبه که امکان وقوع آن‌ها در شهر وجود دارد، مورد سنجش قرار می‌گیرد (شیعه، ۱۳۸۶).

معنای لغوی امنیت، «رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، ترس، نگرانی یا وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین و ضامن است» (ماندل، ۱۳۷۹)^۱. فرهنگ لاروس، امنیت را چنین تعریف می‌کند: امنیت، اعتماد، آرامش روحی و روانی است. تفکری که بر اساس آن خطر، ترس، وحشت و خسران بی‌معنی می‌شود و معادل فقدان مخاطرات است (SUMPF & Hugues, 1973). بوزان معتقد است که تعریف امنیت عبارت از حفاظت در مقابل خطر یا ایمنی (امنیت عینی)، احساس امنیت (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت‌های شخصی) است و تهدیدات موجود در جامعه را در سه نوع مطرح می‌کند: تهدیدات جسمی، تهدیدات اقتصادی، تهدیدات نسبت به حقوق همراه با تهدیدات موقعیت یا وضعیت (بوزان، ۱۳۷۸)؛ بنابراین احساس امنیت، تلفیقی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی است (میری آشتیانی، ۱۳۸۳).

در کنار مفهوم امنیت، «احساس امنیت» مطرح می‌شود، احساس امنیت عبارت است از نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت (رضایت‌بخش، قانع کننده و آرام‌بخش) شهروندان نسبت به عدم تأثیرگذاری حضور و بروز رویدادها و وقایع ضدامنیتی در شرایط فعلی و آتی، در حوزه‌های امنیت اجتماعی، ثبات سیاسی، انسجام هویتی یکپارچگی و امنیت سرزمینی احساس امنیت پدیده روان‌شناختی - اجتماعی است که دارای ابعاد گوناگونی است (رجیبی‌پور، ۱۳۸۲). به لحاظ روش‌شناسی، احساس امنیت، سازه‌ای چندبعدی است و در ارتباط با شرایط اجتماعی و افراد مختلف به‌گونه‌ای متفاوت ظهور یافته و به اشکال مختلف نیز قابل سنجش و اندازه‌گیری است (مؤذن جامی، ۱۳۷۸). مفهوم احساس امنیت، یکی از شاخصه‌های کیفیت زندگی در شهرها است و آسیب‌های اجتماعی از مهم‌ترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می‌رود (عظیمی هاشمی، ۱۳۸۴).

احساس امنیت، تنها احساس اعتماد به خود در توانایی شخصی برای مقابله با تهدیدات نیست. احساس امنیت و آسایش خاطر، اشاره به شرایطی دارد که سیستم حفاظتی جامعه در مقابل جرائم و رفتارهای آنومیک از شرایط مؤثر و کارآمدی در

بدین طریق که یک طراح شهری در طرح خود در مقیاس شهری و یا ساختمانی، باید به این نکته التفات کند که از هرگونه طراحی فضا که در آن امکان نظارت عمومی را کم می‌کند، پرهیز نماید. از این رو، باید به پتانسیل‌های بالقوه مناطق شهری در کاهش یا جلوگیری از جرم توجه نمود (بمانیان، ۱۳۸۷).

پیرامون امنیت نظریه و رویکردهای مختلفی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به نظریه اسکارنیومن^۴، جین جیکوبز و رویکرد CPTED^۵ و پنجره‌های شکسته اشاره نمود.

جین جیکوبز^۶ یکی از نظریه‌پردازان حوزه مطالعات شهری، در تبیین امنیت شهری، به تعامل فضای فیزیکی و فرایندهای اجتماعی که محیط را می‌سازند، توجه نموده و بر فعال بودن فضا به‌عنوان عاملی در ایجاد یک محیط امن و موفق تأکید می‌کند؛ وی ایجاد حرکت، استفاده فعال از سطح خیابان، برنامه‌ریزی فعالیت‌های خیابانی و مراقبت‌های طبیعی از این فعالیت‌ها را به‌عنوان مؤلفه‌های پراهمیت در جهت ساختن یک محیط خوب شهری قلمداد می‌کند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۴).

جیکوبز بیان می‌دارد که خیابان‌های شهری به‌عنوان یکی از انواع فضاهای شهری، در باب امنیت دو وظیفه بر عهده دارند، یکی دفاع از شهر در برابر غریبه‌های یغماگر و دوم دفاع از غریبه‌های محترم و طرفدار آرامشی که آن خیابان‌ها را به آن دلیل، انتخاب نموده‌اند (Carmona et al., 2003). آرامش فضای شهری ابتدا به وسیله شبکه ناخودآگاه و پیچیده اجتماعی و استانداردهای موجود میان مردم حفظ می‌شود. او در مورد امنیت یک خیابان چنین توضیح می‌دهد (می‌بایست چشم‌هایی همواره خیابان را بنگرند، چشم‌های کسانی که ما آن‌ها را مالکین طبیعی و حقیقی خیابان می‌نامیم و پیاده‌روهای خیابان می‌بایست به‌صورت مداوم مورد استفاده قرار گیرد، تا بر نگاه‌های مؤثر بر خیابان افزوده گردد و به مردم ساکن در خیابان، نگرستن به خیابان آموزش داده شود. بنابراین وی بر نظارت فعال و ضرورت تعریف عرصه‌های عمومی و خصوصی تأکید می‌کند (Jacobs, 1961). پیاده‌روهای خیابان‌ها، می‌بایست جذابیت داشته باشند و برخی از مکان‌های عمومی آن در شامگاهان و شبانگاهان نیز باز باشند. از این رو، فروشگاه‌ها، نوشابه‌فروشی‌ها و غذاخوری‌ها در تأمین امنیت پیاده‌رو سهمی واقعی خواهند داشت (شوای، ۱۳۸۴).

برداشت‌های تحلیلی از نظریات متعدد، گویای ارتباط احساس امنیت در فضای شهری با مؤلفه‌های مکانی هستند. هر چند تمامی این نظریات به‌طور مستقیم به تأثیر ویژگی‌های مکانی در احساس امنیت در فضای شهری اشاره نمی‌کنند. پراگات در بیان اهمیت طراحی امن بر ملاحظاتی چون منطقه‌بندی قلمرو، فرصت‌های نظارت، استفاده از ابزار مناسب، تأمین تسهیلات عمومی، نورپردازی مناسب، کنترل دسترسی به پلاک‌های مسکونی، به حداقل رساندن فضاهای متروکه، تأکید دارد (جیسون، ۱۳۸۷). در دهه ۱۹۸۰ جرجکلینگ و ویلسون با ارائه تئوری پنجره‌های شکسته به این نکته اشاره می‌کنند که بیش‌تر جرائم به دلیل وجود پتانسیل‌های طبیعی جرم‌خیزی مناطق شهری، امکان تحقق می‌یابد، در واقع این پنجره‌های شکسته هستند که فرصتی برای ارتکاب و احتمال وقوع جرائم در سطح شهر را فراهم می‌کنند. همچنین پل براتینگهام در کتاب جرم‌شناسی محیطی احتمال وقوع جرائم را از طریق ایجاد فرصت‌هایی می‌داند که از نابسامانی طراحی محیط مصنوع و ناکارآمدی قوانین و استانداردها حاصل می‌شود (بمانیان، ۱۳۸۸).

لیون^۱ امنیت را نخستین نیاز انسان در مدل پیشنهادی خود معرفی کرده است (خضیری عفاوی و همکاران، ۱۳۹۴). در مدلی دیگر، آبراهام مازلو نیازهای امنیتی را بعد از نیازهای زیستی، از مهم‌ترین نیازهای انسانی و بعد از نیازهای فیزیولوژیک انسان معرفی کرده است (Lang, 2007).

مارشال^۲ امنیت را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های حقوق اجتماعی معرفی می‌نماید (نقدی، ۱۳۸۵: ۲۷) و در واقع امنیت یکی از اصلی‌ترین عوامل پایداری جوامع امروزی به شمار می‌آید. اریک فروم^۳، امنیت را جوهر سلامت روانی هر فرد به‌حساب آورده است (فروم، ۱۳۶۰) و بر اساس تئوری نیازها در هرم مازلو (۱۹۶۸)، امنیت یکی از نیازهای ضروری و پایه‌ای برای تعالی انسان تلقی می‌شود، درست شبیه نیازهای فیزیولوژیک انسان که برای تداوم حیات ضرورت دارند. در مجموع، ارتقاء این مؤلفه بر سلامت و سعادت انسان‌ها و در نتیجه جامعه تأثیر مستقیمی می‌گذارد (رحیمی، ۱۳۸۹).

نظارت، یکی از رایج‌ترین و سنتی‌ترین روش‌های ایجاد امنیت در یک محیط شهری است. کالبد نیز یک عامل مؤثر در امکان نظارت و در پی آن امنیت در فضاهای شهری می‌باشد.

8. Oscar Newman

۵. Crime prevention through environmental design

6. Jane Jacobs

1. Lyon

2. Marshal

3. Erich Fromm

سال ۱۹۶۰ مطرح نمود. کاهش رفتارهای مجرمانه با استفاده از طراحی محیطی، رویکرد اصلی این نظریه است. به عبارتی ایجاد محیط ایمن به وسیله طراحی، با عملکرد پلیس هماهنگ می‌شود. در این رویکرد سیستمی، سلسله مراتبی از فضاهای به هم پیوسته و کوچه‌های بن‌بست بکار گرفته می‌شود که راه فرار را بر مجرمان می‌بندد. به این ترتیب در عین حال که دسترسی عمومی را ممکن می‌کند، از تمایل غریبه‌ها به حضور در فضا می‌کاهد و به نوعی مانند محدوده‌ای بسته عمل می‌کند (مدیری، ۱۳۸۵). نیومن برخی از عقاید جیکوبز را توسعه داده و بر نظارت فعالانه و تعریف عرصه‌ها تأکید کرده است. وی در کتاب مردم و طراحی در شهر پرخشونت، نظریه فضای قابل دفاع را مطرح می‌کند. ایده فضاهای قابل دفاع زمانی مطرح شد که جرم و جنایت، به دلیل شرایط اقتصادی و اجتماعی به مسئله وخیمی تبدیل شده است و گمان بر این است تا شرایط تغییر نکند، برای از میان بردن جنایت کاری نمی‌توان کرد (پاکزاد، ۱۳۸۸).

نظریه پنجره شکسته: این نظریه که توسط ویلسون و کلینگ در سال ۱۹۸۲ مطرح شد، به این نتیجه دست یافت که زوال محله و عدم نگهداری از آن می‌تواند بر رفتار افراد تأثیرگذار باشد. صاحبان این نظریه معتقدند محله‌هایی که در آن‌ها نشانه‌هایی از بی‌توجهی و خرابی نظیر تلنبار شدن زباله‌ها، نمای بیرونی ناموزون ساختمان‌ها و پنجره‌های شکسته وجود دارد. به بیان دیگر امکان دسترسی مجرم مهیاست حاکی از آن است که ساکنان آن محله احساس آسیب‌پذیری بیش‌تری دارند (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۵).

پراگات (۱۹۸۲، ۱۹۸۱)، مهم‌ترین راهبردها در ایجاد شهر امن را فضای کنترل‌پذیر می‌داند. دیدگاه وی انعطاف‌پذیری، پاسخ به مردم و به‌نوعی منعکس‌کننده حضور مردم است و در این شیوه بسیاری از مردم می‌توانند یاد بگیرند، مسئولیت‌پذیر باشند و نسبت به محیط زندگی خود حساسیت بالایی داشته باشند (کریمی و همکاران، ۱۴۰۰).

لوییس ممفورد (۱۹۳۸)، را که به گفته خود در واقع بسط دهنده ایده‌های پاتریک گدس است، می‌توان جزو اولین نظریه‌پردازانی دانست که در نیمه اول قرن بیستم ایجاد امنیت، حس مکان و مقیاس انسانی در فضای شهری مورد توجه قرار داد. وی در کتاب فرهنگ شهرها از شهر به‌عنوان مکان تبلور فرهنگ و دفاع از انسان در مقابل اتومبیل نام برده و به تنوع و اختلاط کاربری‌ها در فضای شهری و اولویت حرکت پیاده‌بر سواره در محیط شهری اشاره کرده است (سلطانی و همکاران، همان).

جیکوبز عواملی چون چشمان ناظر و حضور بیش‌تر افراد را از مهم‌ترین مسائل در ایجاد امنیت محیطی می‌داند. از دیگر نظریات مطرح در زمینه امنیت فضایی - کالبدی می‌توان به نظریات اسکار نیومن اشاره کرد. وی در زمینه امنیت به سه عامل اساسی قلمروگرایی، نظارت طبیعی، محیط و تصور ذهنی تأکید نموده و معتقد بود، فضاهای خالی و بدون متولی، موقعیت ارتکاب جرائم را به وجود می‌آورند، سلسله مراتبی را برای فضاها معین می‌کند. طبق نظریات نیومن در باز داشتن از ارتکاب جرم و کاهش جرائم به معنی توانمندی برنامه‌ریزی و طراحی کالبدی از طریق ایجاد یک «قلمرو حس مالکیت» در فرد (تقویت غریزه طبیعی مالکیت و قلمرو)، ایجاد موقعیت نظارت و مراقبت شهروندان، جدایی حریم‌های عمومی از خصوصی و یا نیمه عمومی و نیمه‌خصوصی، طراحی کالبدی محیط باهدف تشویق به حضور شهروندان، مشکل ساختن اجرای اهداف مجرمانه و منصرف شدن آن‌ها از ارتکاب جرم، ترغیب حس مسئولیت‌پذیری شهروندان نسبت به فضاهای عمومی در ایجاد احساس امنیت تأثیرگذار است (نیومن، ۱۳۸۸).

نظریه CPTED در (دهه ۶۰ میلادی) آمریکا که تحت تأثیر اندیشه‌های جفری و جین جیکوبز مطرح شد، بر این ادعا استوار است که می‌توان با طراحی مناسب و کاربری مؤثر از محیط بر بهبود کیفیت محیط زندگی ناشی از ترس از جرم غلبه نمود. به‌عبارت دیگر محیط به‌گونه‌ای طراحی شود که بتواند موجب بهبود نظارت افراد شده، تعلق ساکنان را به قلمرو خود بالا برده و تصویر مثبت از فضا ایجاد می‌نماید. رویکرد CPTED شاخص‌های مختلفی را در مورد امنیت از جمله، نظارت، نگهداری و حمایت از فعالیت را بیان می‌کند و اشاره دارد که شرایط کالبدی و محیط اجتماعی امکان و یا تسریع در ارتکاب جرم را فراهم می‌کند و بیان می‌دارد که فعالیت‌های امن، جاذب شهروندان عادی بوده که حضور مجرمان را در محیط کم‌رنگ می‌نمایند (Crow, 2000). در نظریه دیگری به نام پنجره‌های شکسته که در سال ۱۹۸۲ توسط ویلسون و کلینگ ارائه شد، به رابطه فضاهای خشن و به‌هم ریخته و جرم اشاره شده و بیان می‌دارد که عدم وجود کنترل و نظارت اجتماعی بر محیط، نظیر پنجره‌های شکسته یک ساختمان (ساختمان‌های متروکه)، وجود آشغال (فضاهای خالی و مخروبه) و... به‌مثابه چراغ سبزی برای مجرمین است (کلانتری، ۱۳۸۰).

نظریه فضای قابل دفاع: نیومن نظریه پیشگیری از جرم به‌وسیله طراحی محیطی بر مبنای تغییر در محیط فیزیکی را در

به‌طور کلی از تحلیل نظریات متعدد در رابطه با موضوع مورد بحث این نتیجه حاصل می‌گردد که مشخصه‌های کالبدی محیط نقش بسزایی در ارتقای احساس امنیت دارند. احساس امنیت خود تابعی از این شاخص است و دارای رابطه دیالکتیک با آن‌هاست. با توجه به آنچه در نظریه جیکوبز بیان شد، می‌توان این فرضیه را مطرح نمود که بین تنوع کاربری در فضای شهری و احساس امنیت شهروندان رابطه وجود دارد. همچنین فرضیه‌ای منتج از نظریه هیلر می‌توان تعریف کرد که بین میزان ترددها در فضاهای شهری و احساس امنیت شهروندان وجود دارد. در پژوهشی که توسط صالحی درباره اصول برنامه‌ریزی و طراحی محیطی ایجاد امنیت فضاهای شهری در ایران انجام شد، ۱۲ مؤلفه برای ایجاد امنیت در فضاهای شهری تبیین شده است که از این موارد می‌توان به مؤلفه مقیاس (فضای بیکران و خالی، اضطراب‌آور و مقیاس انسانی و راحت و آرامش‌بخش)، مؤلفه کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین، اشاره کرد (صالحی، ۱۳۹۰). بنابراین، یکی از مؤلفه‌های خیلی مهم در مورد دستیابی به امنیت در فضاهای شهری، توجه بیش‌ازپیش به فعالیت و کاربری زمین می‌باشد.

تبیین شاخص‌های مؤثر در امنیت

عواملی که امنیت شهری را از بین می‌برند و موجب تهدید یا کاهش امنیت شهرهای بزرگ می‌شوند، بسیارند و برخی از فضاهای شهری یکی از عوامل اصلی تهدید کننده امنیت شهرها هستند، این فضاها معمولاً از دید محفوظ هستند به همین خاطر فضاهای دنج و مطمئن برای فعالیت‌های غیرمجاز و ناهنجار محسوب می‌شوند (اعتمادی فر، ۱۳۸۹).

در میان بارزترین ویژگی‌های تأثیرگذار محیط بر انسان نمادها، نشانه‌ها، تناسبات، صدا، نور و عملکرد می‌باشد که این‌ها مانند وجود مادی و ظاهری بوده و اثرات ناشی از آن‌ها را در مقولاتی چون هویت، تشخیص احساس تعلق به مکان، احساس امنیت، احساس حقارت و تذکر معانی معنوی و روحانی می‌توان مورد توجه و بررسی قرار داد (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۴). با توجه به موارد گفته شده و نتایج مبانی نظری الگوی تحقیق در جدول ۱ ارائه شده است.

هیلر بر افزایش امنیت از طریق افزایش تحرک و جنبش در فضاهای شهری تأکید دارد. بنابراین مکان‌هایی که برای جنبش و حرکت، ظرفیت کم‌تری دارند، مستعد وقوع جرم هستند. همچنین با بزرگ‌تر شدن فضا، افزایش حضور مردم و ایجاد الگوهای حرکتی توسط فضاهای خصوصی شده با مردمی که در آن حضور دارند، امنیت استفاده‌کنندگان از فضا افزایش خواهد یافت (Brenda, 1997). هیلر از رویکرد دفاعی فوق‌انتقاد می‌کند، به دلیل این‌که مانع حرکت طبیعی مردم می‌شود و برای غریبه‌ها چه صلح‌آمیز و چه خصم‌آمیز، محدودیت دسترسی قائل می‌شود. هیلر معتقد است حضور مردم چه غریبه و چه آشنا احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقا داده و وسیله‌ای است که به کمک آن می‌توان فضا را به‌صورت طبیعی مورد نظارت قرار داد. لذا وی به دنبال خصوصیات شکلی فضا است که حضور مردم و به‌تبع آن احساس امنیت را افزایش می‌دهد (Hiller, 1996).

ساوت ورت: دسترسی، راحتی و آسایش، سرزندگی و حیات شهری، شادی و شغف، شکل، حفاظت از محیط، تنوع و تجانس، معنی، خوانایی ساخت، باز بودن فضاها، مرمت و نگهداری، سلامتی و ایمنی (بحرینی، طیبیان، ۱۳۷۷).

ماسلو: تأمین کلیه نیازهای فیزیکی، ایمنی و امنیت، حفاظت، محیط اجتماعی هدایتگر، یک تصویر ذهنی و شهرت خوب، فرصت خلاق بودن، از نظر زیباشناسی مطبوع (برندی فری، ۱۳۸۳).

دانیل کاپون و ماری روچ: ارائه عوامل تنش‌زا در زندگی شهری: آلودگی و از بین رفتن منابع، ترس، آلودگی، یکدستی بیش از حد جامعه، آب‌وهوای بد، زمان بیش‌ازحد سفر، وضع نامناسب مسکن، خدمات غیرکارا، فقر و بیکاری، مقیاس غیرانسانی ساختمان‌ها، تفریح ناکافی، نرخ رشد خیلی زیاد، خطرات و بیماری‌ها، فقدان تماس با طبیعت، جدایی اجتماعی، تغذیه (لینچ، ۱۳۷۶).

هیلر براندفری: تأمین نیازهای ساکنین، ایمنی و امنیت و حفاظت، از نظر بصری سازمان‌یافته، محیط اجتماعی هدایت کننده و تقویت کننده حس مکان، تصویر ذهنی مناسب، شهرت و اعتبار خوب، افزایش حس اعتماد و منزلت، فرصت خلق بودن و شکل دادن به فضای شخصی، دارای جنبه زیباشناسانه و از نظر کالبدی قابل تصور (براندفری، ۱۳۸۳).

جدول ۱. مفاهیم کلیدی نظریه‌پردازان پیرامون امنیت محیطی

ردیف	نظریه‌پرداز	سال	نظریه	مفاهیم کلیدی
۱	مکتب اکولوژی	۱۹۱۶	محیط مساعد	کنش و واکنش محیطی
۲	شاو و مک کی	۱۹۴۲	بی سازمان‌دهی اجتماعی	مشارکت مردمی، نظارت
۳	الیزابت وود	۱۹۶۱	خرده-محیط	نظارت، مشارکت مردمی، مراقبت
۴	جین جیکوبز	۱۹۶۱	چشمان مراقبت	نظارت، حضورپذیری، تعاملات اجتماعی
۵	موسسه پیشگیری از جرم (cpted)	۱۹۷۲	پیشگیری از جرم توسط طراحی محیط	تعاملات اجتماعی، ارتباطات میان ساکنان، نظارت، حس تعلق
۶	اسکار نیومن	۱۹۷۲	فضاهای بی‌دفاع	نظارت، حس تعلق
۷	ران کلارک	۱۹۷۶	مدیریت افراد و محیط	نظارت، تعمیر و نگهداری
۸	بیل هیلر	۱۹۸۰	تئوری ترکیب فضا	تعاملات اجتماعی، حضور پذیری، نظارت طبیعی
۹	جیمز ویلسون و جرج کلینگ	۱۹۸۲	پنجره شکسته	نظارت، تعمیر و نگهداری
۱۰	آلیس کلمن	۱۹۸۵	معماری عامل تعیین‌کننده هر رفتار	نظارت، تعاملات اجتماعی
۱۱	وایت	۱۹۸۸	تعاملات اجتماعی	تعاملات اجتماعی
۱۲	محمود توسلی	۲۰۰۶	ارتقاء رفتارهای جمعی	تعاملات اجتماعی

مأخذ: عفاوی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۱

فعالیت و کاربری زمین

هر فعالیتی که توسط انسان صورت می‌گیرد، اساساً متکی به زمین است. برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری به‌عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌های هدفمند تعریف شده است که محیط مصنوع را سامان می‌دهد و در حد مقدرات، خواسته‌ها و نیازمندی‌های جوامع شهری را در استفاده مناسب از اراضی پاسخگو می‌شود (پورمحمدی، ۱۳۹۴). شدت و تمرکز استفاده از زمین در شهرها در صورت فقدان قوانین کار به هرج‌ومرج و ناسازگاری فعالیت‌ها می‌انجامد «منطقه‌بندی» یکی از قوانین کاربری زمین است که برای کنترل رشد و توسعه بهداشت، ایمنی و رفاه جامعه بکار می‌رود. برنامه‌ریزان و اصلاح‌گرهای اجتماعی اساساً از آن حمایت می‌کنند، زیرا کاربری زمین را محدود می‌کند و خطرات را کاهش می‌دهد. امروزه یک بلوک شهری مطلوب، انسانی و زنده جایی است که ترکیبی از فعالیت‌های متنوع در کنار یکدیگر محیطی سالم و فعال و کامل برای فعالیت‌های انسانی فراهم آورند. وحشت برانگیزتر از منطقه‌بندی تک عملکردی، الگوهای تک عملکردی است که در هر جا بکار گرفته شده، امنیت شهر را به‌طور کلی ویران و غیرقابل زندگی نموده است (بحرینی، ۱۳۷۸).

در کل برای تعیین مناسب بودن یک کاربری در کنار کاربری‌های دیگر، شش شاخص و معیار شامل سازگاری، آسایش، کارایی، مطلوبیت، ایمنی، سلامتی وجود دارد (سعیدنیا، ۱۳۸۷).

خوانایی: نمادها و علائم و یا به‌عبارت دیگر نشانه‌ها از دید صاحب‌نظران سیمای شهر از عوامل مهم تشخیص قسمت‌های

مختلف شهر هستند و به این ترتیب افراد به‌خصوص افراد غریبه به محیط و تازه واردین از طریق برقراری ارتباط با آن‌ها احساس امنیت می‌کنند و مسیر خود را می‌یابند (لینچ، ۱۳۷۲). خوانایی یک شهر از طریق ابزار کالبدی آشکارتر می‌شود و به میزانی که یک کالبد بتواند با شهروندان خود از طریق ویژگی‌های کالبدی ارتباط نمادین ایجاد کند، یک شهر خوانا و ناخوانا ارزیابی می‌شود (Adibi: 2012). عناصر فضایی شامل عناصر ثابت و متحرک از جمله کف، جداره، میلمان و پوشش گیاهی هستند که نحوه چیدمان و شکل‌گیری آن‌ها در امنیت و جرم خیزی محیط تأثیر بسزایی دارد.

نور: یکی از مهم‌ترین عواملی که در افزایش حس امنیت مؤثر است، استفاده از نور و روشنایی می‌باشد. از عوامل وقوع ساده جنایت انجام آن در تاریکی و به دور از انتظار مردم است. شب و تاریکی موجب تسهیل در روند تکوین اعمال مجرمانه می‌شود، به‌طوری‌که بزهکاران عموماً اعمال مجرمانه را در شب و تاریکی انجام می‌دهند. بدین جهت است که امروزه برای پیشگیری از جرائم در شب، صاحب‌نظران جامعه‌شناسی و جرم‌شناسان پیشنهاد می‌نمایند که خیابان‌ها و کوچه‌های شهرها در هنگام شب با روشنایی‌های قوی و پرنور، روشن و قابل روئیت باشند (آقایی‌نیا، ۱۳۷۶).

فرم فضا: بدون شک مجرم نمی‌خواهد در حال ارتکاب جرم دیده شود و بدون تردید، عدم روئیت بصری ناشی از فرم فضا، شرایط بسیار مناسبی برای اهداف و رفتارهای بزهکاران و خلاف‌کاران فراهم می‌سازد. مراد از شکل، رنگ، نظم و سامانی است که با ایجاد تصویری روشن و مشخص روئیت محیط زندگی

آدمی را آسان و میسر می‌دارد. جایی که نه تنها قابل روئیت است، بلکه به شدت و به وضوح تمام خود را به تمام حواس آدمی عرض می‌کند (لینچ، ۱۳۷۲).

جدول ۲. مؤلفه‌های مؤثر بر امنیت

مؤلفه‌های مؤثر در امنیت	محققان و رویکردهای مرتبط به امنیت
فعالیت و کاربری زمین	رویکرد Cpted، صالحی، نظریه چیدمان فضایی، شهر گرایمی نوین، نظریه پنجره‌های شکسته، فولر، آنجل
نظارت اجتماعی	رویکرد Cpted، صالحی (۱۳۹۰)، آنجل، جین جیکوبز (۱۹۶۱)، وود
خوانایی	لینچ (۱۹۶۰)، توماس راس، مدنی پور
فرم فضایی (قابلیت نمایانی فضا)	صالحی، فیشر و نسر
نور	Cpted، صالحی (۱۳۹۰)

پیشینه تحقیق

توجه به مقوله امنیت شهری و تضمین آسودگی و آرامش شهر و تمام شهروندان و روش‌های ارتقای آن، به عنوان یکی از اولویت‌های اساسی مدیران و برنامه‌ریزان شهری می‌باشد. در این رابطه کتب و مقالات بسیاری انجام شده است.

بیلر (۲۰۱۱)، در پژوهشی با عنوان «برنامه‌ریزی برای امنیت فضاهای عمومی» به ارزیابی و سنجش امنیت در فضاهای عمومی شهر برلین پرداخته است. از جمله شاخص‌های مورد بررسی در این پژوهش می‌توان به علائم، مالکیت، استراحتگاه، تنوع مکان‌های نشستن، روشنایی، اغذیه‌فروشی‌ها، تزیینات بصری و هنری، دسترسی، خرد اقلیم، ناحیه تجاری، دوربین‌های امنیتی و غیره اشاره کرد (Beeler, 2011).

نیمزو چمیتز (۲۰۰۷)، در پژوهشی با عنوان «روشی برای سنجش امنیت فضاهای دسترسی عمومی» به ارائه معیارها و شاخص‌هایی برای سنجش امنیت فضاها پرداخته است و این معیارها در قالب چهار دسته کلی قوانین، نظارت، طراحی محیطی و دسترسی تعریف شده‌اند (Nemeth, Schmidt: 2007).

ایزدی و حقی (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان «ارتقای احساس امنیت در فضاهای عمومی با بهره‌گیری از طراحی شهری» به بررسی امنیت میدان امام شهر همدان پرداخته‌اند. متغیرهای تحقیق در ۷ عامل احساس امنیت شامل پیاده‌مداری، زیبایی‌شناسی، اجتماع‌پذیری، امنیت شبانه، نظارت مستقیم، آسایش محیطی و ساختار محیط دست‌بندی شدند. نتایج تحقیق نشان داد سه عامل پیاده‌مداری، زیبایی‌شناسی و امنیت شبانه به ترتیب بیش‌ترین تأثیر را در میزان احساس امنیت در میدان امام داشته‌اند.

مرصوصی و عظیمی (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان «نقش عوامل محیطی و کالبدی در ارتقاء امنیت فضاهای شهری» به

بررسی نقش عوامل مختلف کالبدی و محیطی در محله‌های ۱۳ گانه منطقه ۸ تهران پرداخته‌اند. نتایج تحقیق گویای این است امنیت در آن دسته از فضاهای عمومی که از بدنه یا محدوده‌های پیرامونی با ویژگی کاربری‌های ترکیبی و متنوع اراضی شهری برخوردار بودند، در مقایسه با سایر فضاهای مشابه که فاقد ویژگی تنوع و ترکیب کاربری شهری بودند متفاوت بوده است.

سلیمانی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی به ارائه مدلی تحلیلی برای سنجش امنیت شهری در خیابان امام خمینی ارومیه پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داد که امنیت فقط از طریق طراحی استانداردهای کالبدی مناسب امکان‌پذیر نمی‌باشد. بدین منظور طراحی فضا در جهت افزایش دید و نظارت عمومی و افزایش روشنایی در خیابان‌ها، حضور مستمر و فعال نیروی انتظامی، سالم‌سازی محیط از طریق جمع‌آوری افراد ناسالم، کف‌سازی مطلوب و ... در قالب استراتژی ته‌اجمی پیشنهاد شده است.

جهت استخراج مؤلفه‌های مؤثر در امنیت معابر شهر همدان، از مطالعات ایزدی و حقی (۱۳۹۴) و مرصوصی و عظیمی (۱۳۹۶) که در بررسی کیفیت‌های بصری به مؤلفه (نور و روشنایی، خوانایی)، مؤلفه نظارت اجتماعی، سازگاری فعالیت‌ها، فرم فضا، کنج‌های مخفی از دید، اندازه فضا، فرم فضا، آلودگی نمادی و خوانایی، نور، دسترسی، کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین، پرداخته‌اند بهره گرفته شده است.

روش انجام پژوهش

نوع پژوهش کاربردی و روش حاکم بر فضای تحقیق توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری شامل مغازه‌داران و عابرین در محدوده بودند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه گشت و افراد نمونه به صورت تصادفی به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای از میان شهروندان در سطح شهر انتخاب شده‌اند.

محدوده مورد مطالعه

محدوده مرکز شهری همدان، شامل میدان مرکزی شهر و شش خیابان منشعب از آن توسط فردی آلمانی به نام کارل فریش طراحی و از نیمه دوم سال ۱۳۱۰ تا ۱۳۳۰ و ۱۳۳۱ احداث میدان مرکزی و شش خیابان به طول انجامید (ایزدی و شریفی، ۱۳۹۴) خیابان بوعلی، اکباتان، شریعتی، تختی، باباطاهر، شهدا شش خیابان مورد مطالعه می‌باشند، به دلیل موقعیت قرارگیری در بافت شهر همدان و ابعاد تاریخی و فرهنگی آن‌ها با آنکه در یک دوره زمانی خاص ساخته شده‌اند، ولی دارای ویژگی‌های خاص خود می‌باشند. در ادامه معرفی محدوده مورد مطالعه، ابتدا به بررسی کاربری زمین در اولین پلاک خیابان پرداخته و میزان سازگاری و ناسازگاری کاربری‌ها با خیابان پرداخته می‌شود.

تعداد پرسشنامه توزیع شده، به طور کل ۳۹۰ نفر تعیین گردید که این تعداد ۷۳ نفر خیابان بوعلی، ۶۴ نفر خیابان شریعتی و خیابان‌های تختی، باباطاهر، اکباتان و شهدا به ترتیب ۶۳ و ۶۵ و ۶۷ و ۵۸ نفر بوده است. روایی صوری پرسشنامه توسط پانل متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. آلفای کرونباخ در پژوهش مورد نظر ۰/۷۴ می‌باشد که نشان می‌دهد روایی و پایایی پرسشنامه در وضعیت مناسب قرار دارد.

در نهایت با جمع‌آوری اطلاعات و وارد نمودن آن‌ها به نرم‌افزار spss در ابتدا با استفاده از آزمون آنوا یا F به مقایسه میانگین امنیت شش خیابان از دیدگاه شهروندان پرداخته شد و سپس با استفاده از آزمون رگرسیون خطی، میزان تأثیر هر یک از شاخص‌ها بر امنیت خیابان‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۳. درصد کاربری‌های مطلوب و سازگار در شش خیابان اصلی شهر همدان

نام خیابان	تعداد فعالیت‌ها	درصد فعالیت‌های سازگار مطلوب	درصد فعالیت‌های ناسازگار و مطلوب
بوعلی	۳۰۷	۹۲/۱۹	۷/۸۱
شریعتی	۲۴۵	۸۴/۴۹	۱۵/۵۱
تختی	۳۰۹	۶۵/۳۸	۳۴/۶۲
باباطاهر	۳۲۳	۶۳/۸۱	۳۶/۱۹
اکباتان	۳۲۶	۵۱/۲۳	۴۸/۷۷
شهدا	۳۱۵	۴۶/۱۴	۵۳/۸۶

مأخذ: شهرداری همدان، ۱۳۹۰

شکل ۱. موقعیت رینگ مرکزی شهر همدان و شش خیابان اصلی

دارای تفاوت معنی‌دار می‌باشند. بنابراین با یکدیگر اختلاف دارند که این آزمون را می‌توان در نمودار میانگین زیر خلاصه نماییم.

$$\begin{cases} H_0: \mu^1 = \mu^2 = \mu^3 \\ H_1: \mu^1 \neq \mu^2 \text{ or } \mu^1 \neq \mu^3 \text{ or } \mu^2 \neq \mu^3 \end{cases}$$

یافته‌ها

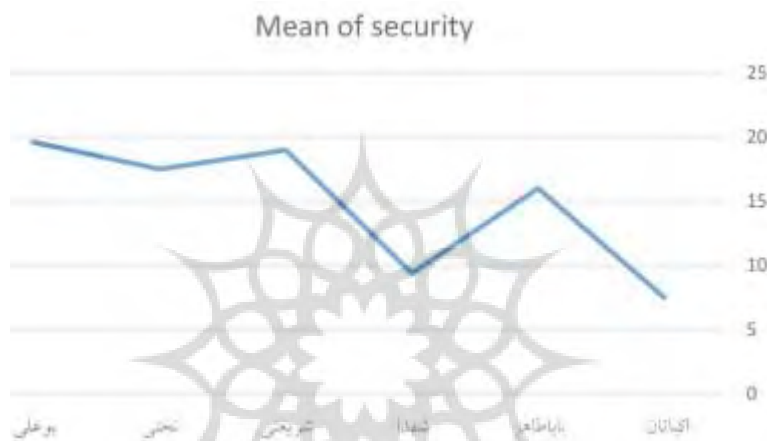
جهت سنجش تفاوت معنادار شش گروه مورد ارزیابی از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه است. این آزمون دو شرط کلی دارد، یکی اینکه F بالاتر از ۴ و سطح معناداری کمتر و مساوی ۰/۰۵ شد. طبق اطلاعات جدول ۴، شش گروه در سه آزمون مختلف

جدول ۴. بررسی گروه‌ها در آزمون واریانس یکطرفه

سطح معناداری	F	
۰/۰۰۰	۲۵۲/۱۸۶	بین گروه‌ها (زمینه شخصی)
۰/۰۰۰	۹۸/۷۰۶	بین گروه‌ها (زمینه جامعه)
۰/۰۰۰	۲۱۵/۰۵۳	بین گروه‌ها (زمینه محیطی)

که انتظار می‌رفت این خیابان کم‌ترین امنیت را داشته باشد. بنابراین لازم است به بررسی میزان تأثیر شاخص‌های موثر در ایجاد امنیت پرداخته و میزان تأثیرگذاری آن‌ها را مورد بررسی قرار دهیم.

نمودار ۱، گویای این است که به اعتقاد پاسخگویان، خیابان بوعلی دارای بیش‌ترین امنیت و خیابان اکباتان کم‌ترین امنیت را دارا می‌باشد در حالی که با توجه به جدول ۲، می‌توان مشاهده کرد خیابان شهدا بیش‌ترین درصد کاربری‌های ناسازگار را دارا می‌باشد

نمودار ۱. میانگین شش خیابان اصلی شهر همدان

شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان ۰/۷۶، ۰/۵۵، ۰/۷۰، ۰/۴۲، ۰/۵۶، ۰/۳۰ می‌باشد.

با توجه به موارد گفته شده در خیابان بوعلی، فعالیت و کاربری با ۰/۸۷ بیش‌ترین تأثیر و فرم فضایی با ۰/۷۶ کم‌ترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان تختی فعالیت و کاربری با ۰/۶۶ بیش‌ترین تأثیر و خوانایی با ۰/۵۲ کم‌ترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان شریعتی فعالیت و کاربری با ۰/۷۲ بیش‌ترین تأثیر و خوانایی با ۰/۵۴ کم‌ترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان شهدا فعالیت و کاربری زمین و فرم فضایی با ۰/۴۲ بیش‌ترین تأثیر و خوانایی با ۰/۳۳ کم‌ترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان باباطاهر فعالیت و کاربری زمین با ۰/۶۳ بیش‌ترین تأثیر و خوانایی با ۰/۴۸ کم‌ترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان اکباتان خوانایی با ۰/۴۲ بیش‌ترین تأثیر و فرم فضایی با ۰/۳۰ کم‌ترین تأثیر را دارا می‌باشد.

در این پژوهش به صورت جداگانه میزان تأثیر شاخص مؤثر در امنیت در هر خیابان مورد آزمون قرار گرفت، در آزمون رگرسیون برای بررسی میزان تأثیر هر یک شاخص‌های مستقل بر متغیر وابسته می‌بایست از جدول همبستگی استفاده نماییم، مطابق جدول ۴ عامل فعالیت و کاربری زمین در خیابان‌های بوعلی، تختی، شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان، ۰/۸۷، ۰/۶۶، ۰/۷۲، ۰/۴۲، ۰/۶۳، ۰/۳۱ عامل نظارت اجتماعی در خیابان‌های بوعلی، تختی، شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان، ۰/۸۶، ۰/۶۳، ۰/۷۰، ۰/۴۸، ۰/۶۲، ۰/۳۴ عامل خوانایی در خیابان‌های بوعلی، تختی، شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان، ۰/۷۹، ۰/۵۲، ۰/۵۴، ۰/۳۳، ۰/۴۸، ۰/۴۲ عامل نور و روشنایی در خیابان‌های بوعلی، تختی، شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان، ۰/۸۶، ۰/۶۳، ۰/۶۵، ۰/۴۱، ۰/۶۳، ۰/۳۱ عامل فرم فضایی در خیابان‌های بوعلی، تختی،

جدول ۵. نتایج تحلیل ضریب همبستگی در خیابان‌های شریعتی، تختی و بوعلی

Model	ضریب همبستگی خیابان بوعلی	سطح معناداری	ضریب همبستگی خیابان تختی	سطح معناداری	ضریب همبستگی خیابان شریعتی	سطح معناداری
فعالیت و کاربری	۰/۸۷	۰/۰۰	۰/۶۶	۰/۰۰	۰/۷۲	۰/۰۰
نظارت اجتماعی	۰/۸۶	۰/۰۰	۰/۶۳	۰/۰۰	۰/۷۰	۰/۰۰
خوانایی	۰/۷۹	۰/۰۰	۰/۵۲	۰/۰۰۴	۰/۵۴	۰/۰۰
نورروشنایی	۰/۸۶	۰/۰۰	۰/۶۳	۰/۰۰۱	۰/۶۵	۰/۰۰
فرم فضایی	۰/۷۶	۰/۰۰۱	۰/۵۵	۰/۰۰	۰/۷۰	۰/۰۰

جدول ۶. نتایج تحلیل Coefficients در خیابان‌های اکباتان، باباطاهر، شهیدا

Model	ضریب همبستگی خیابان شهیدا	سطح معناداری	ضریب همبستگی خیابان باباطاهر	سطح معناداری	خیابان اکباتان Coefficients	سطح معناداری
فعالیت و کاربری	۰/۴۲	۰/۰۴	۰/۶۳	۰/۰۰	۰/۳۱	۰/۰۳۴
نظارت اجتماعی	۰/۴۸	۰/۰۰۱	۰/۶۲	۰/۰۰	۰/۳۴	۰/۰۳۵
خوانایی	۰/۳۳	۰/۰۴۲	۰/۴۸	۰/۰۰۱	۰/۴۲	۰/۰۱
نورروشنایی	۰/۴۱	۰/۰۴	۰/۶۳	۰/۰۰۳	۰/۳۱	۰/۰۳۸
فرم فضایی	۰/۴۲	۰/۰۴۳	۰/۵۶	۰/۰۰۲	۰/۳۰	۰/۰۳۱

نمودار ۲. عنکبوتی مؤلفه‌های امنیت در شش خیابان شهر همدان

خیابان ایجاد نموده است و نقش آیت‌های دیگر محیطی از جمله نظارت اجتماعی، خوانایی، روشنایی و فرم فضایی می‌باشد. در بررسی سطح امنیت دیگر معابر، از نظر پاسخ‌گویان خیابان شریعتی دومین خیابان با امنیت بالا می‌باشد که فعالیت و کاربری زمین با دارا بودن ۰/۷۲ بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت این خیابان داشته است. نقش دیگر مؤلفه‌های محیطی از جمله نظارت اجتماعی، خوانایی، نور و فرم فضا، می‌باشد. از دیدگاه پاسخ‌گویان سومین خیابان از نظر امنیت خیابان تختی می‌باشد فعالیت و

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش میزان نقش هر یک از عوامل محیطی از جمله، فعالیت و کاربری زمین، نظارت اجتماعی، خوانایی، نور و روشنایی و فرم فضایی در معابر شهر همدان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیق گویای این است خیابان بوعلی بیش‌ترین امنیت را از پنج معابر دیگر دارا می‌باشد. از نظر ۳۹۰ نفر از پاسخ‌گویان، فعالیت و کاربری زمین با داشتن ۰/۸۷ بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت این

نظارت اجتماعی (که به معنای وجود تراکم جمعیت مناسب در این خیابان است) و نور روشنایی تأثیرگذار بوده و توانسته است با ایجاد مجموعه‌ای از کاربری‌های سازگار این دو عامل را نیز ارتقا دهد. از طرفی با توجه به جدول ۲، میزان کاربری‌های ناسازگار و نامطلوب خیابان شهدا بیش‌تر از خیابان اکباتان می‌باشد که انتظار می‌رفت این خیابان امنیت کم‌تری از خیابان اکباتان داشته باشد. در حالی که از نظر پاسخ‌گویان امنیت خیابان شهدا بیش‌تر از اکباتان است که به نظر می‌رسد، اولاً به دلیل کاربری‌هایی است که در پلاک‌های مجاور کاربری‌های خیابان قرار گرفته است. به‌گونه‌ای که یک قسمت خیابان اکباتان مربوط به بازار آهنگران و قسمت بعدی مربوط به بازار کلی فروش‌ها می‌باشد که کیفیت پایین معابر مانع از جذب جمعیت و عبور و مرور افراد بخصوص زنان شده است. دوماً وجود تپه باستانی در انتهای خیابان اکباتان که هیچ‌گونه کاربری در آن موجود نیست در حالی که محلات مسکونی در دوسوی خیابان شهدا قرار گرفته‌اند.

راهکارها

با توجه به نتایج مطالعات پژوهش راهکارهای زیر توصیه می‌گردد:

- ✓ افزایش فرم فضایی در معابر خیابان‌های بوعلی و اکباتان؛
- ✓ افزایش خوانایی در معابر خیابان‌های شریعتی، باباطاهر، تختی، شهدا؛
- ✓ افزایش نور روشنایی در خیابان اکباتان.

سپاسگزاری

از ارائه نظرات ارزشمند آقای عادل شریفی در نگارش ساختاری و محتوایی مقاله سپاسگزارم.

References

- Adibi Saadi Nejad, F., Azimi, A. (2012). Security Explaining in the urban environment based on physical parameters and Design (Case study of Babolsar city), *Amayesh Journal*, 15, 81-106.
- Aghaei-Nia, H. (2016). Reflection on the causes of crime, *Ministry of Interior Security Journal*, 2:22-24. (In Persian)
- Azimi Hashemi, M. (2004). Comparative analysis of the sense of social and economic security of the people of Mashhad and the country, *Farhang Khorasan Journal*, 5(12), 25-31. (In Persian)
- Beeler, James N. (2011). Security Planning for Public Spaces: testing a proposed CPTED rating instrument in Berlin, Germany, A thesis

کاربری زمین با داشتن ۰.۶۶ بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت این خیابان ایجاد نموده است و نقش دیگر عوامل از جمله نظارت اجتماعی، خوانایی، نور روشنایی و فرم فضایی می‌باشد.

از نظر پاسخ‌گویان چهارمین خیابان از نظر سطح امنیت خیابان باباطاهر می‌باشد که فعالیت و کاربری زمین با دارا بودن ۰/۶۳ بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت این خیابان داشته است و آیت‌های دیگر از جمله نظارت اجتماعی، خوانایی، نور و روشنایی و فرم فضایی می‌باشد که در این خیابان نقش فعالیت و کاربری زمین و نور و روشنایی به یک میزان می‌باشد. پنجمین خیابان از نظر پاسخ‌گویان خیابان شهدا می‌باشد که نقش نظارت اجتماعی، با دارا بودن ۰/۴۸ بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت این خیابان داشته است. نقش دیگر آیت‌های محیطی از جمله فعالیت و کاربری زمین، خوانایی، نور و روشنایی و فرم فضایی می‌باشد. ششمین و آخرین خیابان از نظر امنیت خیابان اکباتان می‌باشد که نقش خوانایی با دارا بودن ۰/۴۲ بیش‌ترین تأثیر را بر امنیت این خیابان داشته است.

نقش دیگر آیت‌های محیطی از جمله فعالیت و کاربری زمین، نظارت اجتماعی، نور و روشنایی و فرم فضایی می‌باشد. همان‌طور که از جداول بالا استنباط می‌شود عامل فعالیت و کاربری زمین در خیابان‌های شریعتی و تختی و باباطاهر نیز همانند خیابان بوعلی بیش‌ترین تأثیرگذاری را نسبت به خیابان‌های دیگر دارا می‌باشد. در خیابان اکباتان و شهدا به ترتیب عامل خوانایی و نظارت اجتماعی میزان نقش آن‌ها به نسبت کم می‌باشد ولی بیش‌ترین تأثیرگذاری را در برقراری امنیت در این دو خیابان ایجاد نموده‌اند و فعالیت و کاربری زمین کم‌ترین تأثیرگذاری را در برقراری امنیت در این دو خیابان داشته است.

نکته حائز اهمیت در این جدول‌ها مربوط به خیابان بوعلی می‌باشد که عامل کاربری و فعالیت بر روی دو عامل دیگر یعنی

presented to the graduate school of the university of Florida in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of arts in urban and regional planning.

Bahreini, H. (1999). *Modernity, Metamodernity and after that in urban planning*, Tehran: Tehran University Press. (In Persian)

Bemanian, MR., Mahmoodi nejad, H. (2008). A study in evaluation of factors influencing urban security sense case study: Kermans citizens, *Modiriyat shahri*, 19, 59-71. (In Persian)

Bozan, B. (1999). *People, Governments, Fear, and Translator: Research Institute of Strategic Studies*, Tehran: Research Institute of Strategic Studies. (In Persian)

- Brenda, S.A. Y., Pei Lin. Y. (1997). Where Women Fear to Tread: Images of Danger and the Effects of Fear of Crime in Singapore", *GeoJournal*, 43(3): 273-286.
- Brownlow, A. (2004). *A geography of mens fear*, Department of Geography and Urban Studies, Temple University, Philadelphia, PA 19122, Geoforum 36, www.elsevier.com/locate/geoforum.
- Bemanian, M. (2009). *Security and Urban Design*, first edition, Tahan Publications. (In Persian)
- Carmona, C., Heath, T., Taner, C., Ttiesdell, S. (2003). *Public Places, UrbanSpaces*, Architectural Press, New York, Paris.
- Crowe, T., Fennelly, L. (2000). *Crime Prevention through Environmental Design*. Stoneham, MA: Butterworth-Heinemann.
- Etemadifar, E. (2009). The role of urban lighting and lighting Design in the security of Tehran city with an emphasis on the correct principles of lighting in urban areas, articles of the second conference of the safe community of Tehran, *Tehran Municipality*, 285-306. (In Persian)
- Fromm, E. (1981). *Healthy society*, translator: Akbar Tabrizi, Tehran: Behjat Publications. (In Persian)
- Hataminejad, H., Mansouri, B., Affili, M. (2013). Explaining the role of urban spaces in preventing crime and creating security, *Journal of Geographical Information (Sephehr)*, 22(87), 68-76. (In Persian)
- Hillier, B. (1996). *Space is the Machine*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Izadi, MS., Haghi, M R. (2015). Improvement of Sense of Security in Public Spaces through Urban Design, Case Study: Imam Square in Hamadan, *HONAR-HA-YE- ZIBA MEMARI-VA-SHAHRSAZI*, 20(2), 5-12. (In Persian)
- Izadi, MS., Sharifi, A. (2015). Evaluating Carl frish's Design on Spatial Structure Configuration Concerning Old Contexture in Hamadan (Using Space Syntax Technique), *BAGH-E NAZAR*, 12(35), 15-26. (In Persian)
- Jacobs, J. (1961). *The Death and life of Great American Cities*. New York: Vintage Books.
- Jason, S., & Wilson, P. (2017). *Anti-Crime Environmental Design, Crime Prevention through Environmental Design Methods*, Translator: Kalantari, M., Salami Pirami, A., First Edition, Naja Prevention Police Applied Research Office. (In Persian)
- Jafar Karimi, A., Ali Akbari, I., Talshi, M. (1400). Physical-spatial factors role in the urban space security (Case study: Regions 6, 10 and 12 of Tehran), *Haft Hesar journal of Environmental Studies*, 37(10). (In Persian)
- Khaziri afravi, N., Mazhari, M E., Makiniri, S. (2015). Formulating the sidewalk Design principles with emphasis on increased Urban Security (Case Study: Golestan Boulevard in Ahwaz), *MOTALEATE SHAHRI*, 15, 69-82. (In Persian)
- Kalantari, M. (2001). Researching the geography of crime and crime in the areas of Tehran, PHD thesis, supervisor Dr. Mohammad Taghi Rahnamaei, University of Tehran, *Geography and Urban Planning*. (In Persian)
- Kalantari, M., Heidariyan, M., Mahmoodi, A. (2010). Securing the physical space of cities against crime using crime prevention strategies or environmental Design, *journal of research police science*, 12(3), 51-74. (In Persian)
- Kolahchian, M. (2012). *Tudeh-var opposition, an analysis of Khordad crisis 2008*, Tehran, Pezohshekde of strategic studies. (In Persian)
- Lynch, K. (1993). *The Image of the City*, translated by Manouchehr Mazini, *Tehran University*. (In Persian)
- Lang, Jon. (2007). *Creating Archtectural Theory*. Translate by Eynifar, A. Tehran University press.
- Nemeth, J; Schmidt, S. (2007). Toward a Methodology for Measuring the Security of Publicly Accessible Spaces, *Journal of the American Planning Association*, 73(3), 283-297.
- Sumpf, J., Hugues, M. (1973). *Dictionary de sociologies*, Larousse; Pari.
- Mandel, R. (2000). *The changing face of national security*, translator: Institute of Strategic Studies, Tehran: Institute of Strategic Studies. (In Persian)
- Maroussi, N, Azimi, S. (2016). The role of environmental and physical factors in improving the security of urban spaces, case study: District 8 of Tehran Municipality, *Geography and regional planning*, New Period, 15(52), 137-154. (In Persian)
- Miri Ashtiani, E. (2004). *Social security crisis in Iran*, first edition monthly, third period, 22, 16-29. (In Persian)
- Mousavi, M., Veisian, M., Mohammadi Hamidi, S., & Asghari, M. (2015). Feeling of security in urban spaces Case: Sarkhs city, *journal of Geography*, 13(45), 185-202. (In Persian)
- Mozenjami, M. (1999). A look at national security damage, *Quarterly Scholar Science Journal of Strategic Defense Studies*, 1(1), 74-90). In Persian)
- Moayydi, M., Ali Nejad., M., & Navaei, H. (2013). Reviewing the Role of Appearance of Urban

- Places in Promoting Security Feeling in Public Places (Case Study: Evin Neighborhood in Tehran), *Societal Security Studies*, 4(35), 159-191. (In Persian)
- Mumford, L. (2004). *The Culture of Cities*, translated by Aref Oveini Moghadam, Tehran, Publications of the Urban Planning and Architecture Study and Research Center.
- Modiri, A. (2016). Crime and violence and sense of security in public spaces of the city, *Scientific Quarterly of Social Welfare*, 6(22), 11-28. (In Persian)
- Naghdi, A., Sadeghi, R. (2006). Informal Settlement an Obstacle against Urban Sustainable Development (Case Study of Hamedan Informal Settlements), *Social Welfare Quarterly*, 5(20), 231-234. (In Persian)
- Newman, A. (2009). *Creation of defensible spaces*, translator: Rouqi, F., Saber, K., first edition, Tahan Publishing House. (In Persian).
- Pakzad, J. (2007). *A guide to Designing urban spaces*, Shahidi Publications. (In Persian)
- Pourmohammadi, MR. (2014). *Urban land use planning*, organization for the study and editing of university humanities books (Samt). (In Persian).
- Pakzad, J. (2009). *Sirandishes in ShahrSazi 3*, Tehran: Shahidi Publications. (In Persian)
- Qaraei, F. (2013). Identifying factors of environmental quality based on physical and aesthetic characteristics and its effect on the presence of women in public spaces of the city, the first conference of women and city life, *Women's Empowerment Headquarters of Tehran Municipality*. (In Persian)
- Qaraei, F., Radjahanbani, N., Rashidpour, N. (2010). Study of Sense of Safety in Different Urban Areas, Case study: a comparison of regions 2 and 11 of Tehran municipality, *armanshahr architecture & urban development*, 3(4), 17-32. (In Persian)
- ایزدی، محمد سعید و شریفی، عادل (۱۳۹۴). ارزیابی طرح کارل فریش بر پیکربندی ساختار فضایی بافت قدیمی شهر همدان (با استفاده از تکنیک چیدمان فضا)، *باغ نظر*، ۳۵(۱۲)، ۱۵-۲۶.
- بحرینی، حسین (۱۳۷۸). *تجدد، فرا تجدد و پس‌از آن در شهرسازی*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- بمانیان، محمدرضا و محمودی‌نژاد، هادی (۱۳۸۷). تحقیقی در سنجش عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت شهری نمونه موردی: شهر کرمان، مدیریت شهری، ۱۹، ۵۹-۷۱.
- بمانیان، محمدرضا (۱۳۸۸). *امنیت و طراحی شهری*، چاپ اول، انتشارات طحان.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). *مردم، دولت‌ها، ترس*، مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- Rajabipour, M. (2012). An introduction to the sense of security in an objective context, *Journal of Research police science*, 5(18), 8-29. (In Persian)
- Rahimi, Gh. (2009). World Health Organization (WHO) report, *Journal of Paramedical Faculty of the Islamic Republic Army*, 5th year, 1(8), 53-56. (In Persian).
- Saeed Nia, A. (1999). *Green Book (Urban Land Use)*, Organization of Municipalities of the country. (In Persian)
- Soleimani, A., Aftab, A., Pakravan, A. (2015). Evaluate the impact of Design quality in urban space security (Case Study: Imam Khomeini St. Urmia), *Geographical journal of Territory*, 12(47), 33-47. (In Persian)
- Shawai, F. (2004). *Urbanization of Imaginations and Realities*, translator: Seyed Mohsen Habibi, Tehran: University of Tehran. (In Persian)
- Shiea, I. (2007). *Preparing the city for children*, Tehran: Shahr Publishing. (In Persian)
- Salehi, I. (2011). Planning and Design of security environment in the urban green environment, culture and art research institute, academic jihad and Kerman municipality and the organization of municipalities and villages of the country. (In Persian)
- Sherman, B. (1988). *Cities Fit to Live in (Themes of Variation)*. London: Derek Jones.
- Soltani, L., Beikmohammadi, H., Heydari, S. (2015). Spatial analysis of the sense of security in different Quarters of the city of Qods (case study: Quds city), *Strategic researches on social problems is Iran*, 14(3), 104-87.
- Yoosefi, N. (2014). Security assessment in urban areas, a case study: Mardavij and Moftabad neighborhoods in Isfahan, *journal of Geography and Environmental studies*, 3(11), 113-126. (In Persian)

منابع

- اعتمادی‌فر، احسان (۱۳۸۹). نقش روشنایی شهری و طراحی نورپردازی در امنیت شهر تهران با تأکید بر اصول صحیح نورپردازی در مناطق شهری، برگزیده مجموعه مقالات دومین همایش جامعه ایمن شهر تهران، شهرداری تهران، ۲۸۵-۳۰۶.
- آقای‌نیا، حسین (۱۳۷۶). تأملی بر عوامل وقوع جنایت، *مجله امنیت وزارت کشور*، ۲، ۲۲-۲۴.
- ایزدی، محمد سعید و حقی، محمدرضا (۱۳۹۴). ارتقای احساس امنیت در فضاهای عمومی با بهره‌گیری از طراحی شهری نمونه مطالعه: میدان امام شهر همدان، *معماری و شهرسازی هنرهای زیبا*، ۲۰(۲)، ۵-۱۲.

پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۶). *راهنمای طراحی فضاهای شهری*، انتشارات شهیدی.

پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۸). *سیراندیشه‌ها در شهرسازی ۳*، تهران: انتشارات شهیدی.

پورمحمدی، محمدرضا (۱۳۹۴). *برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری*، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).

جیسون، سوزان و ویلسون، پل آر (۱۳۸۷). *طراحی محیط جرم‌سنیز، پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی*، مترجم: کلانتری، محسن، سلامی پیرامی، ابودر، چاپ اول، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.

جعفرکریمی، اشکان؛ علی اکبری، اسماعیل و طالشی، مصطفی (۱۴۰۰). نقش عوامل کالبدی-فضایی در امنیت فضای شهری (مطالعه موردی: مناطق ۶ و ۱۰ کلان شهر تهران)، *مطالعات محیطی هفت حصار*، ۳۷ (۱)، ۵-۷.

حاتمی نژاد، حسین؛ منصور، بابو؛ فعلی، محمد (۱۳۹۲). تبیین نقش فضاهای شهری در پیشگیری از وقوع جرم و ایجاد امنیت، *اطلاعات جغرافیایی (سپهر)*، ۲۲ (۸۷)، ۶۸-۷۶.

خضیری عفاوی، ندا؛ مظهری، محمدابراهیم و مکینیری، ثریا (۱۳۹۴). تدوین احکام طراحی فضای پیاده‌رو با تأکید برافزایش امنیت شهری مطالعه موردی: بلوار گلستان شهر اهواز، *مطالعات شهری*، ۱۵، ۶۹-۸۰.

رجبی پور، محمود (۱۳۸۲). درآمدی بر احساس امنیت در بستر عینی، *دانش انتظامی*، ۵ (۱۸)، ۸-۲۹.

سعیدنیا، احمد (۱۳۷۸). *کتاب سبز (کاربری زمین شهری)*، سازمان شهرداری‌های کشور.

سلیمانی، علیرضا؛ آفتاب، احمد و پاکروان، افسانه (۱۳۹۴). سنجش تأثیر کیفیت طراحی در امنیت فضای شهری (نمونه موردی: خیابان امام خمینی ارومیه)، *فصلنامه جغرافیای سرزمین*، ۱۲ (۴۷)، ۳۳-۴۷.

سلطانی، لیلیا؛ بیک محمدی، حسن و حیدری، سمیه (۱۳۹۵). تحلیل فضایی احساس امنیت در محلات مختلف شهری (مورد مطالعه: شهر قدس)، *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، ۵ (۳)، ۸۷-۱۰۴.

شوی، فرانسوا (۱۳۸۴). *شهرسازی تخیلات و واقعیات*، مترجم: سید محسن حبیبی، تهران: دانشگاه تهران.

شبیعه، اسماعیل (۱۳۸۶). *آماده‌سازی شهر برای کودکان*، تهران: نشر شهر.

صالحی، اسماعیل (۱۳۹۰). *برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط سبز شهری*، پژوهشکده فرهنگ و هنر، جهاد دانشگاهی و شهرداری کرمان و سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.

عظیمی هاشمی، مژگان (۱۳۸۴). تحلیل مقایسه‌ای احساس امنیت اجتماعی اقتصادی مردم مشهد و کشور، *مجله فرهنگ خراسان*، ۵ (۱۲)، ۲۵-۳۱.

فروم، اریک (۱۳۶۰). *جامعه سالم*، مترجم: اکبر تبریزی، تهران: انتشارات بهجت.

قزاقی، فریبا (۱۳۹۱). شناسایی عوامل کیفیت محیط با تکیه بر ویژگی‌های کالبدی و زیباشناختی و تأثیر آن بر حضور زنان در فضاهای عمومی شهر، *اولین همایش زنان زندگی شهر، ستاد توانمندسازی زنان شهرداری تهران*.

قزاقی، فریبا؛ رادجهانبانی، نفیسه و رشید پور، نازیلا (۱۳۸۹). بررسی و حس امنیت در مناطق مختلف شهری نمونه موردی مناطق ۲ و ۱۱ تهران، *آرمان شهر، بهار و تابستان*، ۴، ۳۲-۱۷.

کلانتری، محسن (۱۳۸۰). *بررسی جغرافیا جرم و جنایت در مناطق شهر تهران*، پایان‌نامه دکتری، استاد راهنما دکتر محمدتقی رهنمایی، دانشگاه تهران، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.

کلانتری، محسن؛ حیدریان، مسعود و محمودی، عاطفه (۱۳۸۹). ایمن‌سازی فضای کالبدی شهرها در برابر بزهکاری با استفاده از راهبردهای پیشگیری جرم یا طراحی محیطی، *فصلنامه دانش انتظامی*، ۳، ۵۱-۷۴.

کلاهچیان، محمود (۱۳۸۲). *اپوزیسیون توده وار، تحلیلی بر بحران خرداد ۸۲*، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

رحیمی، غلامرضا (۱۳۸۹). گزارش سازمان بهداشت جهانی (WHO)، *مجله دانشکده پیراپزشکی ارتش جمهوری اسلامی*، سال پنجم، ۱ (۸)، ۵۳-۵۶.

لینچ، کوین (۱۳۷۲). *سیمای شهر*، ترجمه منوچهر مزینی، محل نشر، دانشگاه تهران.

ماندل، رابرت (۱۳۷۹). *چهره متغیر امنیت ملی*، مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

مرصوصی، نفیسه و عظیمی، سارینا (۱۳۹۶). نقش عوامل محیطی و کالبدی در ارتقاء امنیت فضاهای شهری مورد مطالعه: منطبقه ۸ شهرداری تهران، *فصلنامه جغرافیا*، دوره جدید، ۱۵ (۵۲)، ۱۳۷-۱۵۴.

میری آشتیانی، الهام (۱۳۸۳). بحران امنیت اجتماعی در ایران، *ماهنامه برداشت اول*، ۳ (۲۲)، ۱۶-۲۹.

موسوی، میرنحیف؛ ویسیان، محمد؛ محمدی حمیدی، سمیه و اصغری، مریم (۱۳۹۴). احساس امنیت در فضاهای شهری مورد: شهر سرخس، *جغرافیا*، ۱۳ (۴۵)، ۱۸۵-۲۰۲.

مدیری، اتوسا (۱۳۸۵). جرم و خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر، *رفاه اجتماعی*، ۶ (۲۲)، ۱۱-۲۸.

مامفورد، لوئیس (۱۳۸۳). *فرهنگ شهرها*، ترجمه عارف اقوامی مقدم، تهران: انتشارات مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.

موزن جامی، محمد هادی (۱۳۷۸). نگاهی به آسیب‌های امنیت ملی، *فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک*، ۱ (۱)، ۷۴-۹۰.

مؤیدی، محمد؛ علی نژاد، منوچهر؛ نوابی، حسین (۱۳۹۲). بررسی نقش مؤلفه‌های منظر شهری در ارتقای سطح احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری (نمونه مورد مطالعه، محله اوین تهران)، *مطالعات امنیت اجتماعی*، ۳۵، ۱۵۹-۱۹۱.

نقدی، اسدالله (۱۳۸۵). *حاشیه‌نشینی چالشی فراروی توسعه پایدار شهری (با تأکید بر شهر همدان)*، *رفاه اجتماعی*، ۵ (۲۰)، ۲۳۱-۲۳۴.

نیومن، اسکار (۱۳۸۸). *خلق فضاهای قابل دفاع*، مترجم: رواقی، فائزه، صابر، کاوه، چاپ اول، انتشارات طحان.

یوسفی، نیلوفر (۱۳۹۳). سنجش امنیت در محلات شهری مطالعه موردی: محلات مردابویج و مفت آباد شهر اصفهان، *فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی*، ۳ (۱۱)، ۱۱۳-۱۲۶.